

Ca mijloace lexicale de întărire se mai folosea pe lângă pronumele demonstrativ și particula *że*. De ex.: « *Tegoż nas domieściż, Jezu Chryste miły, bychom z tobą byli* ». (*Pieśń Bogurodzica*, N.z.j.p., p. 93). « *Gdyż pod jenym książećiem tenże lud rozmaitego alibo rozdnego prawa pożywać nie ma, aby nie był jako dziw rozmaite głowy mając...* » (*Statut Wiślicki*, sec. XV; N.z.j.p., p. 205).

Pronumele demonstrative și adverbele deictice din epoca celor mai vechi monumente de limbă polonă apar uneori extinse cu ajutorul particulei *ć*. Cuvintele *tenci*, *tać*, *toć*, *tuć*, *tamoć* etc. apar mai precise în comparație cu *ten*, *ta*, *to*, *tu*, *tam*. De exemplu: « *Toć, i jeść to, iże anjeli święci dani są nam na oświecenie naszego sąmnienia* » (*Kazania Świętokrzyskie*, M.z.j.p., p. 100); « *Tuć sie nam zwidziało diable potępienie* » (*Pieśń Bogurodzica*, N.z.j.p., p. 93). Totuși exemplele de tipul *toć* nu sînt numeroase.

Pronumele demonstrativ *tet*, *ten* indica, obiecte din apropiere. Pentru indicarea obiectelor îndepărtate se folosea, în afara pronumelui compus format din pronumele demonstrativ *ten* și particula deictică *to*, și pronumele *on* (*onen*), *ona*, *ono*. De ex., în *Kazania Świętokrzyskie*: « *...Iżby onogo bujnego krola diabła nie naśladował...* » (N.z.j.p., p. 107). « *...Przez onogo niemocnego paralytyka* » (N.z.j.p., p. 102).

Sau într-un alt text din sec. al XV-lea, *Urywki z ewangelii świętego Mateusza*: « *Onego czasu albo w on czas mówił Jezus...* » (N.z.j.p., p. 161).

În comparație cu grupul *ten to*, pronumele demonstrativ *on*, *ona*, *ono* se întilnește mai rar în textele amintite mai sus. Aceste forme sînt mai frecvente în *Żywot świętego Błażeja*, un alt text aparținînd secolului al XV-lea: « *Ony niewiasty* »; « *ty iste niewiasty wzięwszy ony diabelskie obrazy...* » etc.

De timpuriu apare și sinonimul pronumelui *on*, *ona*, *ono* și anume *ów*, *owa*, *owo*. De exemplu, în *Urywki z ewangelii św. Mateusza*: « *ów krol* »; în « *Psalterz Floriański* »: « *bo owa w lichotach począł jeśm...* ».

Operele scriitorilor din sec. al XVI-lea M. Rej și J. Kochanowski ne oferă un material bogat cu aceste forme. La M. Rej « *onym*, pomiernym a spokojnym żywocie », « *onę wilgotność* », « *środek onych gałazek*, w *on dołek*, « *z ową rozkoszą* »¹.

În opera lui J. Kochanowski: « *prze dobroć onę* »; « *na owę stronę* »; « *to są one progi* »; « *ony góry* » etc.²

Aceste pronume sînt folosite și în alte stiluri ale limbii polone din această perioadă, de exemplu în documentele politice³.

La sfîrșitul secolului al XVI-lea formele *ten — on* (mai tîrziu *onen*) — *ów* încep să fie folosite în mod regulat. Astfel opoziția « *apropiat — îndepărtat* » este redată prin *ten-onen* (*ów*). Mijloacele suplimentare lexicale pentru redarea relațiilor spațiale trec pe un plan secundar. De exemplu, particula deictică *to* cu nuanță suplimentară lexicală aproape că nu se mai folosește în operele lui M. Rej și J. Kochanowski.

Pe măsura dezvoltării limbii polone, sfera întrebunțării pronumelui demonstrativ *on* (*onen*) se restrînge. Formele acestui pronume s-au păstrat în dialecte. De exemplu, în dialectele sileziene întilnim: « *...i poszli do onego*

¹ Vezi, T. LEHR-SPLAWIŃSKI, *Польский язык*, Moscova, 1954, p. 167.

² *Ibidem*.

³ Vezi *Sześć broszur politycznych z XVI i początku XVII stulecia*, Kraków, 1921, p. 50—51.